

مرکز آموزش مجازی دانشگاه پیام

بِسْمِ اللَّهِ
الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ

مَقَالَهٗ نِسْوِي

استاد سلطانی

جلسه دوم

نگارش مقالات علمی پژوهشی

۱	ساختار
۳	ویژگی های جمله موضوع
۴	جملات پشتیبان
۶	بسط دادن جمله
۶	توصیف (عمده ترین و اصلی ترین روش بسط پاراگراف)
۷	جمله نتیجه گیری
۹	خلاصه درس دوم

در این درس آشنا می شویم با
_ پاراگراف، کوچکترین واحد ساختاری متن
_ راهکار تقویت نوشتارهای دانشگاهی
و مقاله های علمی پژوهشی ، نوشتن
پاراگراف های قوی با حجمی مناسب
_ ساختار پاراگراف (جمله موضوع ،
جملات پشتیبان و جمله نتیجه گیری)

مقاله نویسی

ساختار

در این جلسه می‌خواهیم بحثی در خصوص ساختار داشته باشیم. همانطور که در جلسه قبل گفته شد ساختار یک مقاله علمی پژوهشی از پاراگراف شروع میشود. ما اگر بتوانیم پاراگراف‌های قوی با یک حجم مناسب و سنجیده بنویسیم نیمی از مهارت نگارش یک نوشته دانشگاهی را یاد گرفته ایم.

پاراگراف بسیار مهم است و در حقیقت مثل آجرهایی است که یک ساختمان را می‌سازد اگر پاراگراف‌ها، درست و مناسب و محکم نباشند کل بنای نوشته شما ممکن است دچار فروپاشی شود.

برای اینکه پاراگراف‌های قوی و منسجم داشته باشید باید با ساختار درونی خود پاراگراف آشنا شوید، هر پاراگراف از سه نوع جمله تشکیل شده، اولین جمله که معمولا در ابتدای پاراگراف می‌آید «**جمله موضوع**» نام دارد جمله ای هست که موضوع پاراگراف را معرفی میکند بعد از جمله موضوع مجموعه ای از جملات می‌آید که به آنها «**جملات پشتیبان**» می‌گویند و بعد از جملات پشتیبان یک «**جمله نتیجه گیری**» خواهیم داشت که بسته به این که پاراگراف شما طولانی باشد یا نباشد ممکن است که این جمله نتیجه گیری اجباری باشد یا نباشد. یعنی اگر نوشته شما طولانی است میتوانید یک نتیجه گیری به آن اضافه کنید و اگر نوشته شما کوتاه است ضرورتی به نوشتن جمله نتیجه گیری نیست. پس میبینید که جملات مختلفی که در پاراگراف وجود دارند هر کدام یک وظیفه خاصی دارند همانطور که در جلسه قبل عرض شد اگر نوشته شما بخواهد یک ساختار مشخصی داشته باشد که اولین ویژگی متن پژوهشی است برای اینکه ساختار داشته باشد باید هر پاراگراف به یک نکته پردازد و آن یک نکته باید در قالب جمله موضوع به

صورت خیلی شفاف بیان شود بعد در قالب چند جمله پشتیبان که ممکن است به شکل های مختلفی از جمله آوردن مثال، بیان توصیف، آوردن استدلال و روشهای مختلفی که بعدا توضیح خواهیم داد میتوانیم این یک نکته را بست و توضیح دهیم و بعد در صورت نیاز نتیجه گیری کنیم.

در اینجا یک مثال مختصری از یک پاراگراف را می آوریم و توضیح میدهیم:

تعداد قابل توجهی از اندیشمندان مسلمان به جز چند استثناء چه در علوم دینی و چه در علوم عقلی ایرانی بوده اند. این جمله، **جمله موضوع** پاراگراف است. بعدا توضیحاتی درباره جمله موضوع خواهیم داد به دلیل اینکه بسیار مهم است.

« بنیانگذاران علم نحو در زبان عربی سیبویهالفارسی و الزجاجی همگی اصالتی ایرانی داشتند»، این اولین جمله ای است که در پشتیبانی از این پاراگراف که همان ایرانی بودن بسیاری از دانشمندان مسلمان هست آورده شده است که مثالهایی است از حوزه صرف و نحو عربی. اکثر محدثانی که در حفظ روایات و احادیث پیامبر اکرم(ص) و ائمه معصومین(ع) کوشیده اند نیز یا ایرانی بوده اند و یا در محیط ایران پرورش یافته اند این جمله پشتیبان دومی که به یک حوزه دیگری می پردازد و جمله پشتیبان سوم می گوید: همچنین بیشتر متکلمان بزرگ، فقهای برجسته و مفسران قرآن نسبی ایرانی داشتند. این پاراگراف خیلی فشرده ای است در سه جمله به سه حوزه علمی پرداخته و از هر سه حوزه، به عنوان دلیلی برای اثبات ادعای اصلی پاراگراف که ایرانی بودن بسیاری از دانشمندان مسلمان هست استفاده کرده است بعد جمله نتیجه گیری است:

در نتیجه می بینیم که ایرانیان سهم بسزایی در پیشبرد علم و

تمدن اسلامی داشته اند.

حال اجازه بدهید که با دقت بیشتری به این سه نوع جمله بپردازیم همانطور که می بینیم هر پاراگراف فقط به یک نکته میپردازد و آن یک نکته در اولین جمله که جمله موضوع هست ارائه میشود به آن نکته اصلی پاراگراف فکر اصلی پاراگراف می گویند (main idea) یا (central idea)

فکر مرکزی بخشی از جمله موضوع است که مهمترین بخش جمله موضوع محسوب میشود و در بافتی قرار میگیرد که کل آن بافت فضای لازم را برای بیان فکر مرکزی پاراگراف ایجاد میکند.

چند مثال برای شناسایی فکر مرکزی در بافت جمله موضوع:

- انقلاب اسلامی ایران یک انقلاب دینی بود.
- فعالیت های هسته ای ایران صلح جویانه است.
- انسان مدرن انسانی ناآرام و همواره در جنب و جوش است.
- یادگیری زبان خارجی در سنین پایین تر آسانتر است.
- جهانی شدن مانعی برای کشورهای در حال توسعه است.

ویژگی های جمله موضوع

جمله موضوع که کلیدی ترین جمله پاراگراف است باید چند ویژگی داشته باشد:

۱- جمله موضوع بیان بدیهیات نمی تواند باشد (Fact) نیست چون (Fact) چیزی نیست که نیاز به اثبات داشته باشد. ما از بدیهیات برای اثبات یک ادعا استفاده میکنیم اما خود بدیهیات را موضوع اصلی یک پاراگراف قرار نمیدهیم.

۲- جمله موضوع باید خبری باشد. معمولاً ادعای اصلی را باید بصورت یک جمله خبری رسا و شفاف بیان کنید با پرسش آغاز نکنید اگر هم با پرسش شروع کنید موقعی که مهارت کافی در نوشتن پاراگراف پیدا کردید باید پاسخ آن را در قالب یک جمله خبری به

عنوان جمله موضوع حتما بیاورید.

۳- جمله موضوع نباید خیلی کلی باشد که قابلیت بسط در چند جمله پشتیبان را نداشته باشد.

۴- جمله موضوع نباید خیلی محدود باشد که نتوان درباره آن صحبت کرد. بلکه باید در حدی باشد که با اندازه پاراگراف سازگاری داشته باشد.

۵- فکر مرکزی نباید دارای کلمات ارزشی باشد مثلا بگویید که فلان کتاب، کتاب خوبی بود یا زیاد بود یا کم بود یا زیبا بود اینها کلمات ارزشی هستند که به راحتی قابل اثبات نیستند قابل توضیح و بسط دادن نیستند.

جملات پشتیبان

جملات پشتیبان بعد از جمله موضوع می آید و به کمک توضیح، دلیل مثال داستان، بررسی روابط علی یعنی بیان علتها و یا معلولها، یا از طریق مقابله، یا مقایسه و به شکلهای مختلف آن نکته اصلی را که در ابتدای پاراگراف در جمله موضوع مطرح شده را بسط می دهند.

جملات پشتیبان را میشود به دو دسته تقسیم کرد:

جملات پشتیبان اصلی آنهایی هستند که مستقیما با جمله اصلی پاراگراف ارتباط دارند.

جملات پشتیبان فرعی آنهایی هستند که به واسطه جملاتی پشتیبان اصلی به جمله اصلی پاراگراف مرتبط میشوند. به این معنی که اگر در جملات پشتیبان اصلی نکته ای یا ادعایی آورده شد که نیاز به توضیح و بسط بیشتری داشته باشد میتوانید از جملات پشتیبان فرعی استفاده کنید برای تبیین بیشتر جملات پشتیبان اصلی.

پاراگرافی را که در خصوص اندیشمندان مسلمان ارائه دادیم شامل یک جمله موضوع، سه جمله پشتیبان و یک جمله نتیجه گیری

مقالات

بود یعنی پنج قسمت داشت اما اگر بخواهیم همان پاراگراف را توضیح بیشتری دهیم مثلا جمله پشتیبان اول را که میگوید: بنیانگذاران علم نحو در زبان عربی سیبویهالفارسی و الزجاجی همگی اصالتی ایرانی داشتند اگر بخواهید این جمله را بسط بیشتری بدهید از جمله پشتیبان فرعی بعد از آن استفاده میکنید به این صورت که میگوید:

آنها چون در محیطی زندگی میکردند که زبان رایج در آن عربی بود این زبان را آموختند و قواعد دستور زبان را مدون ساخته و به یک رشته علمی بدل کردند.

همچنین جملات پشتیبان اصلی دوم و سوم نیز هر کدام با کمک یک جمله پشتیبان فرعی در اینجا بسط بیشتری داده شده اند.

«اکثر محدثانی که در حفظ روایات و احادیث پیامبر اکرم و ائمه معصومین کوشیدند نیز یا ایرانی بودند و یا در محیط ایران پرورش یافته اند. حالا ممکن است که برای مخاطب شما این سوال ایجاد شود که این محدثان چه کسانی بودند؟ ما در اینجا میتوانیم در قالب یک جمله پشتیبان فرعی از چند محدث مثال بزنیم:

شیخ طوسی، شیخ صدوق، علامه مجلسی، و آیت الله مرعشی نجفی از جمله برجسته ترین این محدثان هستند.

پاراگراف پشتیبان اصلی سوم میگوید: بیشتر متکلمان بزرگ فقهای برجسته و مفسران قرآن نسبی ایرانی داشتند باز میتوانیم برای توضیح بیشتر این جمله چند مثال بزنیم به این شکل:

از این گروه شاید بتوان متکلم بزرگ خواجه نصیر الدین طوسی، فقهای چون شیخ انصاری، صاحب جواهر میرزای قمی و آخوند خراسانی و مفسرانی چون محمد جریر طبری، فیض کاشانی، علامه طبرسی و علامه طباطبایی را نام برد.

تا اینجا سه جمله پشتیبان اصلی و سه جمله پشتیبان فرعی داریم که هر کدام آن جمله پشتیبان اصلی را بیشتر توضیح می دهند

بعد به جمله نتیجه گیری میرسیم. بنابر این پاراگراف ما هشت جمله دارد که هر کدام وظیفه کاملاً مشخصی را بر عهده گرفته اند. البته این نباید شما را به اشتباه بیاندازد که بخواهید یک پاراگرافی بنویسید که ساختاری قرینه داشته باشد یعنی شما برای یک جمله پشتیبان اصلی میتوانید دو تا فرعی بیاورید و برای یکی دیگر ممکن است هیچ فرعی ای نیاورید.

ممکن است که پاراگراف شما فقط یک جمله اصلی داشته باشد و سه چهار تا بعد از آن بیاید بنابر این، این مثال نباید شما را گمراه کند. که فکر کنید که هر پاراگراف حتماً باید یک ساختار کاملاً قرینه‌ای داشته باشد.

بسط دادن جمله

بعد از آشنا شدن با ساختار پاراگراف باید بدانید منظور از بسط چیست؟ یعنی ما باید چگونه یک جمله را بسط دهیم؟ این سوالی است که علم رتوریک که در یونان باستان شکل گرفته است به آن پاسخ میدهد.

از جمله شیوه‌هایی که هست مثال آوری است. اما به علت فشرده بودن این دوره فقط به ذکر اسامی اینها اکتفا میکنیم.

مثال آوری

روایت کردن (داستان گویی)

توصیف (عمده ترین و اصلی ترین روش بسط پاراگراف)

اطلاعاتی را که از طریق حواس پنجگانه خود دریافت میکنید در قالب نوشته بیاورید. عمدتاً مبتنی بر بینایی و بصری است اما شما میتوانید در توصیف خودتان از حس لامسه، حس بویایی، حس شنوایی و بقیه حواس دیگر هم استفاده کنید یک نوشته توصیفی خوب باید سعی کند که همه پنج حس را به کار بگیرد.

روش دیگر استدلال استقرایی است.

روش دیگر استدلال قیاسی است.

روش دیگر مقابله کردن است، برای بیان تفاوت‌های چند چیز.

روش دیگر مقایسه کردن است

معمولا افراد هیچیک از روشها را بصورت خاص و به تنهایی به کار نمیگیرند و از ترکیبی از همه این روشها استفاده میکنند. معمولا ما یک دلیل می‌آوریم و سپس برای دلیل چند مثال میزنیم یا مقابله یا مقایسه می‌کنیم. و از ترکیبی از روشهای بلاغی و رتوریکی برای بسط استفاده میکنیم.

جمله نتیجه گیری

جمله نتیجه گیری آخرین جمله پاراگراف است و در آن شما میتوانید به اشکال مختلف نتیجه گیری کنید یک راه برای نتیجه گیری بازگو کردن نکته اصلی پاراگراف به زبانی جدید است یعنی همان ادعایی را که در جمله موضوع بیان کردیم در جمله نتیجه گیری در سایه بحثهایی که در پاراگراف آوردیم بصورتی دیگر بازگو میکنیم همانطور که گفته شد وجود جمله نتیجه گیری اختیاری است اگر پاراگراف شما خیلی طولانی است سعی کنید که در قالب یک نتیجه گیری آن پاراگراف را جمع بندی کنید و مطمئن شوید که مخاطب شما نکته اصلی شما را فهمیده اگر پاراگراف شما خیلی طولانی نیست نیازی به تکرار مکررات نیست.

ویژگی ای که در جمله نتیجه گیری باید رعایت شود این است که جمله نتیجه گیری نباید ادعای جدیدی را مطرح کند این اشتباهی است که خیلی ها مرتکب میشوند، درست در موقعی که باید بحث را جمع کنند یک ادعای جدیدی را مطرح میکنند که نیاز به استدلال و پشتیبانی بیشتر دارد در حالی که شما دارید جمله نتیجه گیری را می‌آورید و دیگر امکان نوشتن بحث جدید را ندارید بنابر این باید

دقت کنید که در جمله نتیجه گیری نکته جدیدی را به هیچ وجه نگوئید اگر نکته جدیدی لازم است باید در ساختار پاراگراف تجدید نظر کنید و در جایگاه مناسب آن را بیان کنید.

در ابتدای جمله نتیجه گیری باید از عبارات «در نتیجه» یا «نتیجتاً»، «در پایان» یا «بطور خلاصه» و... استفاده کنیم که فرود بحث را نشان دهیم که مخاطب ما بداند که داریم به پایان بحث نزدیک میشویم.

برای تمرین:

موضوعی را مشخص کنید و آن موضوع را در قالب یک جمله موضوعه محدود و مشخص بیان کنید و بعد از آن دو، سه یا چهار جمله پشتیبان بیاورید و بعد از آن کل پاراگراف را بنویسید و در بین آنها از کلمات ربطی استفاده کنید تا یک پاراگراف ساده با ساختاری محکم تشکیل شود.

هر پاراگراف از سه نوع جمله تشکیل شده است. اولین جمله که در ابتدای پاراگراف می آید، **جمله موضوع** نام دارد، بعد از آن مجموعه ای از جملات می آید که به آنها **جملات پشتیبان** می گویند و بعد یک **جمله نتیجه گیری** خواهیم داشت.

به آن نکته اصلی پاراگراف، فکر مرکزی پاراگراف می گویند. جمله موضوع، باید چند ویژگی داشته باشد:

جمله موضوع بیان بدیهیات نمی تواند باشد، باید خبری باشد.

معمولا ادعای اصلی را باید بصورت یک جمله خبری رسا و شفاف بیان کنید. جمله موضوع نباید خیلی کلی و محدود باشد که نتوان درباره آن صحبت کرد.

جملات پشتیبان، بعد از جمله موضوع می آید و به کمک توضیح، دلیل، مثال، داستان و... می آید و نکته اصلی را که در ابتدای پاراگراف در جمله موضوع مطرح شده را بسط می دهند.

در علم رتوریک از جمله شیوه هایی که هست:

مثال آوری - روایت کردن (داستان گویی)

توصیف (عمده ترین و اصلی ترین روش بسط پاراگراف)

- روش دیگر استدلال استقرایی است.

- روش دیگر استدلال قیاسی است.

- روش دیگر مقابله کردن برای بیان تفاوت های چند چیز است.

- روش دیگر مقایسه کردن است. که معمولا از ترکیب همه این روشها استفاده میکنند.

جمله نتیجه گیری آخرین جمله پاراگراف است، یک راه برای نتیجه گیری، بازگو کردن نکته اصلی پاراگراف به زبانی جدید است. ویژگی ای که در جمله نتیجه گیری باید رعایت شود این است که جمله نتیجه گیری نباید ادعای جدیدی را مطرح کند.